

კ ვ ა ლ ი

საქართველოს
საბჭოთაო
საბჭოთაო
საბჭოთაო

სალიტერატურო და სამეცნიერო ნახაზებიანი გაზეთი ზემოდს უძველესი კვირა დღეს

№ 30

ი ვ ლ ი ს ი 14 1896 წ.

№ 30

შინაარსი: სხვა-და-სხვა ამბავი, — გობაძის ეპისკოპოსის კარისა ქვათაივის ა. ხახანაშვილისა, — საურადღებო ამბავი, — იპოლი, დიქსი რუს-იმერელისა, — დელფინი (წლის ღორი) და მისი სტუმარი, — შენიშვნები ფ. მახარაძისა, — სახუმარო გა-სარობი (საზაფხულო სიზმარები), არიშინისა, — განცხადება, —

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ღთ ივლისს ქალაქის საავთმყოფოს დარბაზში მომხდარმა სანიტარულ-სამკურნალო საბჭოს სხდომაზე შემდეგი განკარგულებანი და-ადგინა:

1) რადგანაც შავი ლუდის გაშინჯვამ, რომელიც კეთდება გუტბროტის ქარხანაში, არა ერთხელ დაგეიმტკიცა, რომ ის (შავი ლუდი) მიენებელია სიმთელსათვის, ამიტომ დროებით სულ აღიკრძალოს მისი გაყიდვა, სანამ კარგათ გამოიკვლევედეს ამ საგანს საბჭოს ექიმების კომისია.

2) გაიგზავნოს გასაშინჯათ ქიმიურ ლაბორატორიაში ესრეთ წოდებული სპარსული ლიმონადი.

3) საბჭოს ექიმს ბ. კასუოვის მიერნდოს სხვა-და-სხვა გვარი კვასის საკეთებელ ადგილების შეტყობა და გაშინჯვა სანიტარულ-სამკურნალო ინსპექტორის და ქალაქის ქიმიკოსის თანადსწრებით; აგრეთვე გამოკლევა, თუ რა მასალებიდან კეთდება სხვა-და-სხვა გვარი კვასი და ამის შესახებ თავის დასკვნის წარდგენა სამკურნალო საბჭოში.

4) დამკურნარი, გაყვითლებული კიტრების, რომ-

ელგეიც გამოტანილია ბაზარში გასაყიდათ, გადაყრა და საზოგადოთ ყველა ხილველობის გამყიდველთ ასევე უნდა მოექცენ.

5) სხვა ქვეყნებიდან მოტანილ ლუდის გაშინჯვა.

6) რადგანაც ამ ბოლო დროს ქალაქში გამრავლდა მუტლის ავთმყოფობა, ამიტომ მეტი ყურადღება მიექცეს საჭმელ-სასმელს; ბაზარა დაათვალიერონ ხალხე საღამოობითაც.

7) წინადადება მიეცეთ საბჭოს ექიმთ, რათა აცნობონ, თუ რომელი ალაგი ან ქუჩა უფრო უწმინდური და უსუფთაგოა.

8) წინადადება მიეცეს საბჭოს ექიმს ბ. თარხანოვს წარადგინოს სამკურნალო საბჭოში თავის მოსაზრებანი იმ ზომების შესახებ, რომლებიც საჭირონი იქნებიან რაყის საბლ-გზოების და სხვა-და-სხვა გვარ შენობების ისე შესკვთებლათ, რომ ხალხის სიმთელეს იმათ არა ავნონ რა.

**

მუშტადის ბაღში დიდ ძალ ხალხს იზიდავს ბავშვების ორკესტრი, მეტადრე იმიტომ, რომ ყმაწვი-

საქართველოს
საბჭოთაო
საბჭოთაო
საბჭოთაო

ლები გურული ტანისაოსით არიან ჩაცმულნი, თუმცა მათგანი მხოლოდ ორადღე არის გურული. ყოველ საღამოს 5-6 საათის განმავლობაში დაკრებიან მისთვის, ფიზიკური მხრით, მეტათ საგრძნობელია და ამისათვის სასურველია, რომ ყურადღება მიექცეს და ბავშვები შეასვენონ ხოლმე.

კავკასიის საფილოქსერო კომიტეტის წინადადებით მიწათ-მოქმედების მინისტრს ნება დაურთავს შემწობათ მიეცეს 1020 მ. ფილოქსერის გამო დახარალებულ გორის მაზრის უღარიბეს მცხოვრებთ.

მოგვიციდ პატარა წიგნაკი (სახალხო ბიბლიოთეკა № 1) ეკითხება სახელად (პროზა) თბ. ჩენვი პოეტის აკაკისა.

წიგნი სუფთათ არის გამოცემული, შეიცავს 32 გვერდს და ღირს ორი შაური.

სურამ-ცხინვალის საფილოქსერო დას იღლისში ფილოქსერა აღმოუჩენია ყორნისის ხეობაში, ცხინვალის ახლოს, სოფ. წუნარში. იმავე დასს სურამის ახლოსაც ამოუჩენია ფილოქსერა აკოფოვის ვენახში (კავ. სამეურნ. გაზ.).

როგორც ვაგვიცთ, თბილისის დრამატული საზოგადოებას სურს ქუთაისში კომისია ამოიჩინოს, რომელიმაც უნდა იკვლიოს მუღმიფი დასი და შეინახოს თეატრი.

ქ. ოზურგეთის მოურავათ ამოუჩენიათ ნ. ყ. თავდგირიძე, რომელმაც მხოლოდ წელს დამთარა სწავლა ოდესის უნივერსიტეტში. ეს აშბაი ფრიად სასიამოვნო და საყურადღებოა, როგორც იმის გამომხატველი, რომ საზოგადოება ნდობით ეკიდება ჩვენ ახალგაზდა განათლებულ თაობას. სასურველია, რომ თვით ნ. თავდგირიძეც ეცადოს არ გაუმტყუნოს საზოგადოებას იმედი და პირთაღათ ემსახუროს იმ ხალხს, რომელმაც მას ასეთი ნდობა გამოუცხადა და თავისი ინტერესების დაკვა მიანდა.

მიწათ-მოქმედების და სახელმწიფო ქონებათა

სამინისტროს წარმომადგენელმა კავკასიაში წარუდგინა ამავე სამინისტროს მის მიერ შემუშავებული პროექტი სამეურნეო სასწავლებლის დაარსებისა თბილისში. პროექტის ძალით ამ სამეურნეო სასწავლებელში სწავლა გაგრძელდება 5 წელს, იმათში ერთი მოსაშაადგებელი იქნება. სასწავლებელში მისაღებათ საჭიროა პროფინაზისის კურსის ცოდნა. საზოგადო ხალხთის და სხვა-და-სხვა სპეციალური საგნების გარდა აქ ასწავლიან მეზარეულობას, მეფუტკრეობას, მეღვინეობას, მეფენახეობას, ბაღოსნობას. განსაკუთრებულად ყურადღება ექნება მიქცეული სამხრეთ ქვეყნების მცენარეთა გაშენებას. ამ სასწავლებელში სწავლა დამთარებულთ ნება ეძლევათ სწავლის გაგრძელებისა სამიწათ-მოქმედო სამინისტროს სხვა-და-სხვა მაღალ სასწავლებლებში და სამეურნეო ინსტიტუტში კი უპირატესობა ექნებათ სხვა სასწავლებელთა შეგირდებთან. ამ სასწავლებლის გასანისათნავე, უნდა დაიხუროს ახლანდელი საბაღოსნო სკოლა.

მოგვხსენებთ, რომ თბილისის სამოქალაქო სა-მეურნალო, რომელიც უკურნებლათ ქმნის უმეტეს აქ მომსვლელ აეთამყოფთაგანს, ბოგანო ხალხისათვის არის დაარსებული განურჩევლათ ეროვნებისა და წოდებისა; მაგრამ სულ წინააღმდეგს კი ვხედავთ... უკიდურეს მადგომარეობამდე მისული ბოგანო ხალხი დილის 8 საათზე მიდის ამ სამეურნალოში იმ განზრახვით, რომ თავს უშველოს. რვა საათზე, როგორც წესდება უჩვენებს, ჩაწერენ მსურველებს აეთამყოფთა სიაში (ყველაზე გვიან მოხვდებიან ქართულები). შემდეგ აეთამყოფნი სასაგებით ელოდებიან ექიმების მოზრძანებას, რომლებიც წესით და სამართლით 9 საათზე უკვე აეთამყოფებს უნდა შინჯავენ. მაგრამ ნუ მოგვკათ რისხვა: ეს ბატონები ძლიერ კარგი, თუ შუადღის პირველ საათზე გაიჩნდნენ, თუ რა შედეგი მოჰყვება ექიმების ასე გვიან მოზრძანებას, ამას მკითხველიც მიხვდება; აეთამყოფს შეხედვენ შორიდან, ჰკითხავენ ერთ რამეს და მორბა და გათავდა: „რეცეპტი“ მზათ არის. ასე, რომ ნახევარ საათში რამდენი აეთამყოფი გნებავთ, რომ ამგვართ არ გამოიწონ... უბედურება კიდევ ის არის, რომ ეს ამოდენა დასუსტებული ხალხი წამლების გაცეთების ლოდინში იტანჯებიან. აბა, თქვენ წარმოიდგინეთ, დილის 8 საათიდან აეთამყოფი ხალხის შუადღის 3 საათამდე ერთათ ყოფნას რა ცუდი შედეგი უნდა მოჰყვეს: აეთამყოფნი კიდევ უარსათ ხდებიან, რასაც მოწმობენ იქაური ფერმლები და მსახურები. აეთამყოფთა სიაში ჩაწერაც ზომ მეტათ ძნელია. ზოგს მოწმობით და ათასგვარი დაეიდარაბითაც

არ ღებულობენ და ზოგს კი ერთი სიტყვის მეტიც არ ეხარჯები. ყოველ შემთხვევაში კი ეროვნებას ძლიერ ყურადღებას აქცევენ. თუ ვინმე ავთიყოფთაგანს სიმწუხარის გამო საყვედური წამოცდა აქაუ-რი მოსამსახურეების წესსაზე, ვაი მისი ბრალი! ავთიყოფობა და წამალი კი არა, თავს იხრათ მოუქცევენ... ამ სამკურნალოს წესდება სხვათა შორის, იმასაც ამბობს, რომ ყველა ავთიყოფი 12 საათამდე უნდა გაშინჯული იქნეს ექიმების მიერ, მაგრამ როგორც წვეთი ვამზობდით მესამე საათამდისაც არ თავდება ეს აქაური თავისებური გაშინჯვა.

მეთვალყურე.

ეპიტანია ებისკოპოსის კიპრიის ქვეათათვის.

II

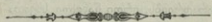
მვალში“ ჩვენ მივიყვანეთ ერთხელ „შელოცვანი“, რომელნიც ამოწერილი გვექონდა სხვადასხვა კარაბადინებიდან. ახლა მივაქცევთ მკითხველის ყურადღებას ძველი დროებიდან გავრცელებულ ცნობას ძვირფას ქვათა საექიმო მნიშვნელობაზე. ამგვარი ცნობა ქართულ ენაზე, როგორც შევნიშნეთ ჩვენ წიგნში „Очерки по истории грузинской словесности“ (თავი — Рай и драгоценные камни) გამომართნილია საქართველოში და რუსეთში სამედიცინო-ეტიკური წოდებულ „აზიის სხვადასხვა“ სრულიად მიყვანილია ქვათა აღწერილობა და მნიშვნელობა.

„სარიპონ, რომელიც არს ბრწყინვალე და ჰკურნებს სიმსივნესა და წყლულებსა, რომელნიცა იქმნებიან რკინათა მიერ. — ტანბანი — ესე არს ფრიალ კეთალ, ხოლო მკურნალნი ვალესენ საღესაქანა ზედა და გამოვალს მის მიერ წყალი, რომელიცა სარგებელ ყოფის ტკივილს თვალისასა და მათკა, რომელნი შეირყვიან კულისაგან. — ზმარალი არს, რომელსა შინა იხილენ კაცნი სახეთა მათთა მწვანედ. — ანთრაკი არს ძოწუფლის ფერი და იპოებს სიგი დამე, ხოლო მუნ, სადაცა იპოების ჩანს შორიდან, ვითარცა ნავერჩხალი გამოაქრობს ნაპრქულს და ბრწყინვალეობითა მისითა სცნობენ და მიიღებიან. — საფირონი — ესე არს ლურჯი და არს სხვა ფერისცა, თეთრი; ამას ვალესენ და წყალსა მისსა გაურყვენ მრავალ ფერთა წამალთა შინა, ხოლო ტკივილსა მას ტანისასა, რომელნიცა მოუხდებიან კაცთა, ჰკურნებს მათ. — ისპი — ესე არს კეთილყოფელ მათთვის, რომელნიცა სამთავრო (თუ სათავადა?) საეშაკო განა თუ რეტანიობა (სქირთ). —

აკინთი — ესე უზესთავად სყრამიზობს და კეთილსა ყუოფს დედათა, რომელნიცა ვერ შემძლებელ არიან შობად და ოდესცა დაადენ იგი, მიუყესულათ შობას. — ახატი — ხოლო ესეცა წითელი არს; კაცს, ოდესცა უტევს, განა სხვამან და დღესეან იგი უზღლთა ზედა მისსა, მიუყესულათ ჰკურნებს. — დაუთრობელი — ესეცა წითელი არს და უყეთუ ვისმე ეყრა ხელთა მისთა არს და ითრობს იგი, რაოდენიცა სვას. — ოქროს ლოდი ოქროს ჰვერობს, ესე უყეთუ ვალესოს ვინმე, ჰკურნებს შარისმას ქვათა და თირკმელთა შთაცვივნასა, ოდესცა შეუხუთავს ასათა შარსსა. — კირილიოს — ესე არს ტკბილი. — ონისიონ — ესე არს მოწითლო.“

შემდეგ მოყვანილია ვერაულათ ზემო მოყვანილი ძვირფასი ქვების სახელები.

ს. ხასნაშვილი.

საყურადღებო ამბები.

მასეთი, კახეთი ცულ გუნებაზე... ან რატომ არ იქნება ცულ გუნებაზე, როდესაც იმისი მაცხოვრებელი და მაცოცხლებელი — კახური მხარს აღარ უტყრს: შარშან ხომ არა მოვიდა რა და ლამის წელსაც იგივე დემართოს; ბერიც ზეარ-გენახი ჩარგვა სტეცემ ისე, რომ პატრონის საჯანსოვო აპარ გამოადგება; დანარჩენ ალაგას კი თითქმის დისკრიმბული მარცვლი ვაცვინდა... პურის მოსავალ-მაც უმტყუნა კახეთს: აუარებელი წვიმების გამო ყანებს გულა ფშუტა მივლე, ხოლო ზოგიერთ ალაგას ყანა მეტათ აღელდა, აყალდა და ნაწილი კი ვერ ჩაიდგა.

ამ გავირების დროს საუფლისწულო მამულეზი კარგ სიკეთეს უშვებდა კახეთის გვიანობურათ დაქვეითებულ ხალხს: თითქმის მთელი წლის განმავლობაში არის მუშაობა ამ მამულეზში, სადაც ათასობითა მუშაობს კაცი, ქალი და გოგო-ბიჭები... ესენი თუმცა ბლომათა შოულობენ ფულს, მაგრამ, როგორც ყოველთვის, ეს ფულიცა ეპარმელუქნების ხელში გადადის. ვარდა ამისა, მუშები შორეული სოფლიდანაც მოდიან, მაგ., ქიზაყიდან, რომელიც იძულებული არიან კვირა-უქმედლე სამიკიტრობში გაატარონ. ამის გამო სხვადასხვა მანე ჩვეულებაც იკიდებს მათში ფებს, მაგ. ლოთობა.

ამ ბოლო დროს ძალიან გამრავლდა ქალაქებში საციკრაო სკოლები, მაგრამ მე გეონია, რომ არც სოფელშია ურიგო საციკრაო სკოლა. მომეტებულათ იმისთანა სოფლებში, როგორც არიან წინანდლი,

ნაფარეული და სხვა საუფლისწულო სოფლები, სადაც აუარებელი შეუწყნებელი და ანბანის უტოლიანი ხალხი ტრიალებს კვირა-უქმე დღეს.

იმედი უნდა ეიკონიოთ, რომ ზემოხსენებული სოფლების ინტელიგენცია მიაქცევს ყურადღებას ამ ბნელ ხალხს და ანბანს შეასწავლის მას კვირა-უქმე დღეობით.

კარგი იქნებოდა აგრეთვე, რომ ადგილობრივ მუშებმა თავიანთი დუქანი თუ არა, პურის საცხობი მაინც იქონიონ.

ერთი სამუშაო ალბა კიდევ გამოუჩნდა კახეთის გაიკორებული ხალხს—ეს არის დაღესტნის შოხსე, რომელიც გადავილის კავკასიის ქედზე და კახეთს დაღესტანთან შეაერთებს. ამ გზის ვაკეანა მინდობილი აქვს ინჟინერ თავ. ანრონიკაშვილს. გზის ვაკეთება ჩვეულებისამებრ ნაწილ-ნაწილათ აუღიათ წერილმან მოიჯარადრებებს. ერთი ნაწილი სხვათა შორის აუღია ვიღაც ლეკს, ადალას, რომელსაც თავის მხრივ გასაკეთებლათ მიუცია 8 მუშისათვის თექვსმეტი თუმანი. ამ მუშებთა შორის ურევია ერთი ხეცუბრი—გვართ ფიცხელაური. ამას წინეთ გავლით კახეთში ეყავი; ალაზნის პირათ დუქანში დაინახე ერთი კაცი, რომელიც გარეწობით მთიელსა ჰგავდა. გამოვკითხე და მართლა ხეცუბრი გამოდგა—გიო ფიცხელაური, ზემოხსენებული ფიცხელაურის ძმა, რომელიც ფულისათვის ჩამოსულიყო თავის ძმასთან, მაგრამ დაღონებული და დამპარებული ხელცარელი მიიღოდა უკან სიხისაგან გალექებული მისი შვილი, რადგანაც ვიღის ძმას ერთი თვის წინათ დამთავრებული საქმის ფული ჯერაც არ მიეღო: ღერენალი არ მოსულა, მე თვითონ ფული არ მიმიღია და აბა რა მოგცეთო—ასე გვეუბნება ის ლეკიო. მაგრამ ტყუისო, დაუმატა ფიცხელაურმა, მარტო ჩვენებს კი არა, ყველა მუშებს ასე ატყუებენ—ამუშავენ და ფულს კი არ აძლევენ.

o. გ—რი.

სოფელი ანჯოთა (ქუთაისის მხარა). ეს მეორე წელიწადი, რაც ჩვენ გვეწვია მიწის მზომელი, რომელიც მუშაობს მხოლოდ ზაფხულობით, როდესაც გლეხებს, სრულიად მოკლა არა აქვთ. პირველათ მან გამოაგვიცხადა, რომ უნდა დავმოიჯრო კერძით ყველა ამ სოფლის მფლობელთა მიწებით, მაგრამ, რადგანაც ამას მთელი საუკუნე მოუწოდებოდა, ვთხოვეთ—ირგელიც დავმოიჯნა მთელი სოფელი, როგორც საერთო მამული; ისიც დაგვეთანხმა, და ამწიართ, ვფიქრობთ, წელს დაასრულებს მუშაობას. ყოველ დღე

ათი კაცი, ორი ცხენი და ერთი ურემი უნდა გამოვიდეს სოფლიდან; აგრეთვე დამიჯნვის ღირს უნდა დაესწრონ მოსამზღვრე სოფლელებიც და ასე დღე-ში მოცდნენილია მუშაობას ორმოც თუ სამოც კაცამდე. ახლა დილით აღრე წაჰყავს „ეყვეანას“ ბართ და წალიღით,—უყვირის სოფლის მოხელე მუშაობისაგან მოქანულ გლეხს.—„რა ღროს „ეყვეანისა“ შე კაცო, სომინდი გაუმარგული მიფუტდება“—ფუნებდა გლეხი.—„არ შეიძლება, დღისტარაფები“—უმეორებს მოხელე და მიღის მეორესთან გამოსაწყევით და იქაც იგივე ისტორიაა.

ხონის მებარეშუმეთა პირველმა ამხანაგობამ წელს ბეგერა უკან თესლი დაარიგა ამ სოფელში და, როგორც ეტყობა, სალი თესლი ყოფილა, რადგანაც მოსავალს კარგი პირი უჩანს. თითოეულ თესლის ზარდანას (კოლოფი) ამხანაგობა ყრდის 2 მ. 40 კაპ., ხოლო მყიდველს შეუძლია, ნაცულათ ამ ფულისა, გამოიღოს მეოთხედი მოსავლისა; ჩვენი ფიქრით, ეს მეტათ ბეგერა, საკმაო იქნებოდა მეტუფიდი ნაწილიც, რადგან ამ წილითაც თითოეული ზარდანა 4—5 მ. დაუჭრდება ამხანაგობას, ყოველ შემთხვევაში, დირ მაღლობის ღირსია ჩვენგან მმართველი ამხანაგობისა, ბ. წერეთელი, რომელმაც სალი თესლის მოპოვებით საშუალება მისცა მუშა ხალხს ორიოდ გროშის შეძენისა ამ საშინელ უფულობის ღირს. მკითხველებმა იციან, რომ ამ სამი-ოთხი წლის წინეთ გამოაყვანილ იქმნა ცხენის-წყლის ერთი ნაწილი, რომელიც საკმაო რწყავს ყველა ცხენის-წყლისა და გუბო-წყლის შუამდებარე სოფლებს, რასაც დიდი სარგებლობა მოაქვს მსოფრებთათვის. რამდენი მიწაღრი, წინეთ სრულიად უნაწყაფო, გადაბიბინებულა მშენებ ყანებით, რამდენი წისქვილი ტრიალებს და სხვა; მაგრამ ჩვენ, იანეთლები, მოკლებული ვართ ყველა ამ სიკეთეს: ჩამოაწვეს რა ეს წყალი ჩვენში, ერთბაშად ზურგს შეგვაქცევს და მივშურება ბბ. ჯანელიძისა და ჭეიშვილის წისქვილის არხში და ჩვენ ყელ-გულ-ტყელებელს გეტკავებს. არა ერთხელ მივმართეთ თხოვნით, ვისთანაც ჯერ-იყო, რათა გატარებულიყო ეს წყალი შუა სოფელში, მაგრამ წინეთ გვეუბნებოდნენ გაყიდულია წყალი; შემდეგ გვაუწყეს, რომ თუ შევიტარებთ საწვერო ფულს და არხებს დავამზადებდით, წყალი მოგვეცემოდა. ასს მანეთამდინ საწვერო ფული გამოვიდეთ, სამი ეგრისის მანძილზე თხრილები დაეკეთება და წყალი მოველოდით. მაგრამ, როგორც იყო ჩვენი ვანტეფრება, როდესაც წყლის ნაცულათ „ბოროჩიები“ მოგვაყენეს კარზე—ექვს-ექვს მანეთი გადაიხადეთ კომლზე წყლის სარგებლობისათვის! წყალი თვლით არ გვენახა და ფულებს კი გვაბღვირებდნენ! ვაჩნდა „აღოკატების“ ძებნა და

თხოვნების წერა. აღმოჩნდა სრულიად სიყალბით შედგენილი სიგები სარწყავი მიწის რაოდენობისა: ვისაც 1/2 ქტევა ეზოს მეტი არაფერი ებადა, სიამი ნაჩვენები იყო ექვს ქტევა ეზოს მექონეთ და ისიც ერთიმეც წელიწადში სამჯერ მოერწყოს! ამნაირათ დაეპწიეთ თავი უკანონო გარდასახვას. შედეგი ამისა ის იყო, რომ წყლის მონაწილეთა უმეტესმა ნაწილმა, შემინებულმა, რომ კვლავ არ განმეორებულყოფა ასეთი სიცილობის მხილება, წყალზე უარი განაცხადა. და ნარჩენი მონაწილენი ეთხოვლობთ წყალს, მაგრამ თხელსა ჩენი ჯერჯერობით რჩება „ხმათ მღალადებუნისა უღაბნაშია“. გვიკეთის, რისთვის არ არიან პასუხის-გებაში მიცემულნი ყალბი სიგების შემდგენელი პირები?

„ჩვეულები“

შეჰსა აქაურმა ქართველობამ, როგორც იყო, გაიხსენა წყალდიდობისგან დაზარალებული მოძმენი და ამას წინეთ, ადგილობრივ სამხედრო კლუბში გამართეს წარმოდგენა რუსულ ენაზე, თუმცა ქართულათა სურდათ წარმოდგენის გამართვა; მაგრამ ეერ მოახერხეს დაუდგერობის გამო. შემოსავალი სულ შეიღ თუქნამდე იყო, განზრახვა აქეთ მეორე ჯერაც გამართონ ამნაირევე საღამო, იმავე მიზნით.

აქეთ კარგი ამინდებია, დაბლობ ადგილებში უკვე მკას შეუდგენ. წლულობითაც კარგ მოსავალს მოეღიან. ხორბლის და ქერის ფასმაც შესამჩნევით აიწია. ხეხილის მოსავალსაც კარგს მოეღიან.

ბ-ი.

გურიადა: ხალხის გავირეებას ვინ მოთვლის. თანდათან უკან მიდის საქმე მატელიალურათ. ყანების დაეთსა ეკემეა ევლარ გაბედეს წელს და ქედის მოსავალი ამა რას გვიზახს? იმასაც რომ სასიკეთო პირა უწინდეს, ვინ რას იტყუდა?

მხალათ ერთათ ერთი აბრეშუმის იმედი აქვს ხალხს და კიდევაც თავ-გამოდებით ეტანებიან ამ საქმეს. ასე გასიწვეთ, ისე გატაცებულია ხალხი აბრეშუმით, რომ ბეკლის (თუთის) ფოთლის საშოვნელათ ქურდობასაც ჩადან. ერთი ს. ლესაში ღამით ჩაბარა სხვის ბაღში ბეკლის ფურცლის საქურდლათ, მაგრამ შეტკობმა მოსეჟოდა და ბეკლის ნაცულათ ვაშლი „გაეჩხოტა!“

ამ შემთხვევამ ბევრი აცინა ხალხი, ხოლო არა ნაკლები სასაკობოა ის გარემოება, რომ ერთმა ქალმა ს. აკეთში ცრუ მორწმუნეობით თვით

უკან ბიბოლი გადაეღაბა, იმ მიზნით, რომ ბევრი აბრეშუმით გამოეკეთებოდა.

გურიის საეპარო სამრეწველო ამანაგობა „შუამავალი“, რაც შეიძლება თავ-გამოდებით მეცა ღინეზს, მაგრამ ფრიად საქირაა შეგნებულნი პირების დაზარება და ხალხის თანაგრძობა. ამანაგობისათვის მეტათ საქირაა ამ ყამათ ფული და ეისაც კი სრულათ არ შეუტარაია პაის ფასი, უმორჩილესათ თხოვეწ ყველას დანარჩენი ფულის დაჩქარებას ზოგიერთები თურმე უსიამოვნებას აყენებენ ამანაგობის გამკებელთ და ხელს უშლიან, მაგრამ იმედა ადგილობრივი ადმინისტრაცია ჯეროვან დაზარებას აღმოუჩენს ამ საქმეს.

სოფ. ბათუა (კაკეის მახრა). სოფელ ბათუაელებს მართებთ თეიანთ ახლო მეზობლების ქიშტების სისხლი. ამის გამოისობით მოუსენარნი ქიშტები მოსვენებას არ აძლევენ ბათუაელებს, და ეს უკანასკნელიც დღე-ღამე ხელში იარაღით დღიან. მაისის მიწურულ რიცხებში, ბათუაელები, წიკაევი (ნა წლის) თავისი ორი შეილი შეილით, და ხოლოგი, ორი ურმით მიდიოდენ, „კარშოლაკისკენ“, საცა დროებით ფარეხები აქეთ. გზათ უნდა გეეელოთ ქიშტების ტყეზე. ბათუაელები ერთ გოზაზე რომ ავიდენ, შეამჩნიეს, რომ დაბლობში ორი კაცი გამოჩნდა, რომლებმაც გამოიხედეს ურმიანებისკენ და იქვე საქარათ დამაძლენენ. ბათუაელებს თუმცა ეჭვი შეეპარათ ეფლში, მაგრამ მაინც უკან აღარ დაბრუნდენ. ჩაეშენ თუ არა დაბლობისკენ, ხოლოგმა შორიდანვე შეამჩნია, რომ ქიშტები ხის ძირში იყვენ ამოფარებულნი, ურემი შეაყენა და მოხუცს წიკაეეს უთარა: „გერ ქიშტები ჩასაფრებულან და უკან გაბრუნდეთ ცულა და არ გაბრუნდეთ, მაინც გაფრთხილება გემართებსო“. მოხუცმა მითთამ რა შეტყობინოს ქიშტებს, რომ ისინი მათი მოსისხლეები არ არიან, ხმა მაულა ქიშტების გასაგონათ შეჰძახა: „ჩენითან რა საქმე აქეთ, რას გეეემატლებიან ქიშტები, იმათი მოსისხლე ვინც არის, ხომ ცხადია მათისაო“, და გაჯრძელეს სიარული. როცა დაუპირდაპირდენ ჩასაფრებულებს, ამ უკანასკნელებმა დაკლეს თოთვი იმ განზრახვით, რომ ბათუაელებისთვის თოთვების გასროლა გამოეტყუენათ. მართლაც, ბათუაელები აჩქარდენ; სამი თოთვი ჰქონდათ სამივე ერთბაშათ მიხალეს ქიშტებს, და დარჩენ ცარიელები. ახლო კი იდროეს ქიშტებმა. გასროლეს თოთვები და ერთი ტყეია მოიხდა მოხუცს წიკაეეს. მოხუცმა ეს არაფრათ ჩააგდა, იძრო

ხანჯალი და გადადგა ქიშტებისკენ რამდენიმე ნაბიჯი, მაგრამ ამ დროს მოხვდა მეორე ტყვია ბარძაყში. ახლა კი მოაღო ხელი მოხუცებულმა თავის ერთ პატარა შვილი შეიღოს და მ-სი შემწეობით მივიდა და მიიღო ხის ძირში. გვიარდა კიდევ რამდენიმე თოფი ერთით, ორი ტყვია გულში მოხვდა მოხუცსა, ერთიც ხოლოდ კუნთში; ხოლოცამც ამოღებული ხანჯლით მიაშურა ქიშტებს, მაგრამ მოხვდა მეორე ტყვიაც და წაიქცა. ახლა კი მიტკვიდნენ ქიშტები მოკლულ მოხუცს წიკავეს, მოჭრეს მარჯვენა ყური და გაიქტენ. თოფების ხმაზე, იქვე ახლო ერთი სხვა კაცი ბათაყოველი ყუფილიყო, რომელიც მოეშველათ ბათაყოველთ და ეს სახარელო ამბავი რომ ნაზა, საჩქაროთ აცნობა თავისიანებს. უფერათ შეიქნა ზარების გაჩქარებული წიკარა-წიკურა. სწორეთ უცხო კაცს რომ ენახა ამ სათის ბათაყის სოფელი, გვანებოდა, ასაკლებით მას მტერი შესვლიაო. ქალიან-კაციან, ვისაც კი შეეძლო იარაღის ხმარება, ყველა შეიარაღებული იყო. ბათაყოველები ჩქარა მივიდნენ და ხოცოდებოდნენ. მოვიდნენ აგრეთვე მედვარნი ქიშტების მხრითაც. გაიმართა მოკიქულების მისვლა-მოსვლა ბათაყოველებსა და ქიშტებ შორის. ორივე მხარე მზათ იყო ერთ-ერთისთვის იარაღით შეეტრა; სწორეთ, ღიდი უბედურება მოხდებოდა ამ დღეს აქ, რომ ორივე მხრის მამასახლისებს არ დამეშვიდებინათ ხალხი, და ჩქარა ბოკაული არ მოშეელებოდათ. ქიშტებს ჩეულებათ აქეთ სისხლს რომ აიღებენ, უნდა ყური მოჭრან ხოლმე მოკლულს, და წაიღონ თავის მკვდრთან. ე. ი. რომელიც წინეთ მოუკლეს; დედამ ამ ყურს ცოტა უნდა მოკენიტოს და მერე იმის საულავეში უნდა დამარხონ ეს ყური. მითამ მათის აზრით, რაკი ასე მოიქცევიან საიქიოს ყურმოჭრილი მისი მკვდრის „ყურ მოჭრილი“ ყმა იქნება. მოხუც წიკავესაც ქიშტებმა მიტომ მოჭრეს ყური, მაგრამ ამ დღეს ვერ შეისრულეს ქიშტებმა წადილი: ყური თუმცა წაიღეს, მაგრამ წინათ ბათაყოველებისგნით მოკლულ ქიშტის დედამ გაიგო თუ არა, ყური მოხუცი კაცის არისო, უსაყვედურა სისხლის ამღებთ; აეგ მოხუცთა და ჩემ შეიღოს ვერაფერს სამსახურს გაუწყვეს საიქიოსაო“. ამიტომ ყური დღესაც ვარკლ-ში უდგეთ თურმე ხელფლებლათ. საბრალო წიკავეს ცხრა ბერდანის ტყვია ჰქონდა მოხვედრილი და ორიც ხოლოდეს. აგრეთვე ორი ცხენიც მოკლეს ქიშტებმა. ცხენებსაც, ყურები დააჭრეს და წაიღეს. ბათაყოველნი დღეს გაუიციებულნი არიან: „საცა და ვისაც შეეხედეთ ქიშტებიდან ნუ დაეზოგათო, ჩვენი ყურის მაგიერ ქიშტების კაცის თავი დაგიბრუნეთო“.

* *

სიღნაღი: ამ თვის 6-ს თელავიდან ჩვენი გვესტუმრა ჩვენი ენა—ლიტერატურის მოყვარული ქალი მარტოზი უორდროპი თავის ძმა-მშობლებითურთ. სიღნაღ-ქიზიყის ინტელიგენციამ დიდი პატივით მიიღო ძვირფასი სტუმრები. ქალაქის დათვლითერებას შემდეგ სასურველი სტუმრები წაბძანდნენ წმიდა ნინოს მონასტერში, იქიდან ქვემო-მანხანაში და იწახულეს ქიზიყის სახალხო დეპოტ. სიღნაღის მაღალ მთის კორპოხის ბაღში, რომელიც ამჟამთ გადაუტრებს დიდებულ სურათს—ალანის ევლს, ქ-ნ უორდროპის საპატრიცეზოთ იყო გამართული სადილი, რომელზედაც დაესწრა მთელი სიღნაღის შეგნებული ქართველობა: ქალი და კაცი. სადილზე შესაფერი და საგულისხმო სიტყვები წარმოთქმეს შემდეგ პირებმა: მ. დევანაშვილი ს. ბეგიაშვილი, დ. მანხაშვილი, ა. ხანდავაძე, კ. მაღალაშვილი, მ. ნასიძემ და სხვებმა. მომღერალთა გუნდი საქებურათ მიღროდა: „თამარის დროშა გაშალეს“, „აღზღებე, გვირთ გვირო, ნუ გძინავს“, „ქართველი ხელი ხმალს იკარ“ და ტუბილი დღუდუკი მწარე კენესით ბანს აძლევდა იმათ ტუბილ—მწუხარე ხმას. საღამოზე გაიმართა ლექსური ცეკვა და ძვირფასი სტუმრები დიდთ ნასიამოვნები ქართველთა სტუმარ-მოყვარეობით და ქიზიყის შეწევით ბუნების დღეებულობით, გამომეშვიდობენ ყველა იქ მყოფთ. ბევრი ქართველი ქალი და კაცი დააუქრა საციითლოთ ქ-ნ უორდროპის ტუბილმა ქართულმა სიტყვა-პასუხმა. სადილ-ს მოთავეთა შორის განსაკუთრებით მაღლობის ღირსნი არიან დანი ქ. ნ. და ე. ანდროანი-კაშვილის ასულნი და ბ-ნნი: კ. ბალაშვილი და ე. ბეგიაშვილი.

ამ თვის 9-ს სიღნაღიდან ტულისში გაემგზავრა ქ-ნი უორდროპი, რომელმაც სიღნაღის მახლობელ მინდროში, ერთ მუხნის ქვეშ შეკრიბა ახლო-მახლო ყანებიდან ქართველი მუშა-მომკლები, გადილო ვაგონგარეული აპარატით მათი სურათი, და პატრეა მუშები პურ-ღენიოზე, უთხრა რამდენიმე მძობი სიტყვა და დასაჩუქრა ფულითაც. მუშებმა რომ გაიგეს ქ-ნ უორდროპის ვინაობა, გმირულ ხმაზე უმღერეს მუშური და აღტაცებულა გაუმარჯოს ძახილით და ქუდების ქნვეით გაცილეს ძვირფასი სტუმრები.

დამსწრეთაგანი.

* *

ფრონის ხეობა (ქართლი). ფრონის ხეობა თავის ადგილ-მდებარეობით და სილამაზით ბევრათ არ

ქართველი ოსკეში.

ჩამოუყარებდა საქართველოს საუკეთესო კუთხეებს. ეს ხეობა გამოსდევს მდინარე ფრონეს, რომელიც იწყება დაბურულ მთებიდან ჭ გამოადის ევლათ ვიდრე მტკარის შეფურთხებოდეს. მდინარის ნაპირას მრავალი სოფლებია, რომლებიც უმეტეს ნაწილათ პატარა-პატარა გორაკებზეა გაშენებული; ზოგი კი ხეობის დაბალი ადგილებშია ჩამალული. შეწინიერი სახანეთი ზუზულობით მაღალ ადგილებზე გაშენებული სოფლები, რომლებიც თავიანთ ბალ-ვენახებით კოხტათ გადაკიდულან ხეობაში. რა კი ხეები გაიფურთხებიან და ბაღები ამწვანდება ფრონის ხეობა წარმოკვიდგენს ერთ შეწინიერს ბაღს, რომელსაც არც თავი ეტყობა და არც ბოლო. ადგალ-მამული ჩვენსკენ ბლომათა; მოსაგალიც კარჯი იცის, ხალხიც გამოჩეული და შრომის მოყვარე. მიუხედავთ ამისა ადგილობრივი გლეხები მეტათ გაკირებით ცხოვრებენ. ეს იმითი აიხსენება, რომ ჩვენი გლეხკაცი ხენა-თესვის მეტს ხელს აზაფერსა ჰკიდებს. მიოელი თავისი სიკაცხე მიწას ჩაბრუნება და იქ ღერის დღე და დამ ოჯღს. კინახულზეა გლეხების ბედ-იღბალი დამყარებული, მაგრამ ჭინახულმა დიდხანა ფასი დაიკლო და ამიტომ დიდ სიღარიბეშია ჩაცყინიული აქაური მუშა ხალხი.

წელს ჩვენმა ხეობამ გარდა უფულობისა და სიღარიბისა ბევრნაირი ტანჯვა გამოიარა. შარშანდელ შემოდგომას შემდეგ ერთი ხეირიანი დღე არ დადგომა. ზამთარმა ხომ სულ მეტის-მეტათ შეაწუხა ხალხი. აქ რომ ზამთარი იყო, ღმერთმა უფელა და იფაროს. არაინ არ მოსწრებია ამ ამბებს. სახლებში შემწყვედელი ხალხი შიშით კარზე ედარ გამოდიოდა. მთელი მიდამო თოვლით იყო გადალესილი. მეზობელი-მეზობელს ხმას ვერარ აწედენდა. ხან თოვდ, ხან კორიანტელი ტრიალებდა. იყო ერთი ვაი-ვაგლახი, ქარი განუწყვეტლათ წუოდა და ღრიალებდა. სახლებსა და სახლებ შუა თოვლის გორები იყო აშენებული. ამ ამბებით შეშინებული ხალხი დღესაც ვერ მოსულა გონს, მას არ ჯერა, თუ ეს უბედურება ღვითთ არ იყო მოვლინებული ხალხის დასახველათ. რაც ზამთარმა დაიკლო აქაურობას, ის წყალ-დიდობამ და ნიაღვრებმა შეურსრულეს. მდ. ფრონე, რომელიც ზაფხულობით სულ პატარაა, ორჯერ საშინლათ აღიდა. პირველ აღიდებანზე ფრონეს დიდი ზარალი არ მოუცია, მარტო ახოლო-მახლო ადგილები წალკა. მეორე ჯერ კი ფრონემ აქაურობა გაანადგურა. ეს იყო 28 მაისს. აზღვაეებული მდინარე დაჭრილ მხეცსავით ღრიალებდა, და თან სახლის ოღენა ზვირთებს მოავრუნებდა. თავ-ზარ დაცემული ხალხი ჯგუფ-ჯგუფათ მიემურებოდა მდინარის ნაპირას, მაგრამ ხედავდა რა საშინელ სურათს, ისეც სახლებში გარბოდა.

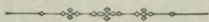
ფრონემ დიდი ზარალი მისცა ამ დღეს აქაურობას. დაანგრია წისკილები, მოგოლიჯა ეწნახები, წალკა ქალები, გააფუტა მრავალი ხნული და ნათყვები. ახლა რომ ვუცქერით, ვეღარც კი ვცნობთ, სად ბალი იყო, სად წყარო, და სად ქალები. უფელან შესამჩნევათ ფრონემ ორი სოფელი დაახარა: დეანა და ტახტიძირი. ეს სოფლები მდინარესთან ძალიან ახლო არიან გაშენებული. აღვლევებულმა მდინარემ რამდენიმე კაციც იმსხერბლა თავიანთი ურპებით და საქონლით.

ასეთი ამბავი ეწვია წელს ჩვენ ხეობას, მაგრამ უფელავერს აქეს როგორც დასაწყისი, ისე ბოლოც. ბუნება კვლავ გაუცხლდა; თბილია ქარებმა იწყეს ქროლა. ჩვენმა გლეხებმა გამოიღვიძეს, გამოჰყვეს სახლებიდან თავი და გასწეს მინდვრებისაკენ, რომ მიხედონ თავიანთ აოხრებულ ადგილ-მამულთ.

გლეხებთან ერთათ გამოიხედა გარეთ აქაურმა თავად-ზნაურობამაც; ამ წოდებაში დღეს მოიპოვება რამდენიმე პირი, რომელიც გულ-წრფელათ თანაუტკბობს ხალხს თავის გაქირებებაში. ეწვია ჩვენ ხეობას მოსწავლე ახალ-გაზღაბაც. თ. ს. ა - ძის სახლის კარი დღი ხანსა გაღებულია ყველა იმ გლეხების ბავშვებისთვის, ვინაც კოტაოფენი სწავლა უნდა შეძინოს. ამ ოჯახში დაიარებთან გლეხის პატარა ქალები და წერა-კითხვას სწავლობენ.

ამ ცოტა ხანში აქ ერთი წარმოდგენა იყო გამოართული ზემო-ხსენებულ თავადის სახლში, მისი შეილების მოთავსებით. წარმოდგენაზე გლეხების პატარა ქალებმა წიკითხეს ლექსები, ითამაშეს „პარიკმახრისას“ თ. რაუ. ერისთვის.

მ. პ.

ო ბ ო ლ ი.

ათა მცემ დედინაცვლო,
 ათა უფელმა გაქეს ჩემხედა!
 მითი გსურს ვაზა დამზარო,
 რომ აღარა მყავს მე დედა?

ჩემზე რა ღვაწლი მიგიძღვის,
 რა შრომა გავიწყვია?
 შენ ჩემთვის ნანა არ ვითქვამს
 აკვანიც არ გიწყვიცია!..

სულ მოისხანებით მიბრძანებ:
 მშობელი დედა დაჰმეო,

არ დაგცდეს მისი სახელი,
ეგ პირი აილაგმეო!..

ის შეიძულე და მხოლოდ
მარტო მე შემეყარეო,
გინდა თუ არა იფიცე
შენ ჩემი მზე და მთქარეო!..

დარწმუნებულხარ მაზე, რომ
აღმართსაც მოხნავს ძალო
და აზობ: სუსტი ძლიერთან
სხვა რაა, თუ არ ჩალო!

მაგრამ ტყუედები, ვერ შემცელი,
აღმზრდელი ძუძუ ტკბილია,
განგების ძალით ეს გრძნობა
გულში ღრმით აღბეჭდილია.

განა არ იცი შეილისთვის,
მშობელი დედა რა არი
და მათი ტკბილი კავშირი,
რომ თვით უუსკრული ზღვა არი?

მაშ, რაღას ჩამციბინარ,
ის დაფეშო, შენ გცე თაყვანი?
უწინამც მიწა გამისკდეს,
დაიწვას ჩემი აკვანი!

ეინც მშობა ძუძუც მაწოავა,
მირწვედა ეინც კაკანასა
და გრძნობით გატაცებული
მიმღერდა ტკბილსა ნანასა,

ის მიყვარს, ის მიჩვენია
უთვალავს შენისთანასა
და სანამ შენში გატყვლიდემ,
გულში დავიცემ დანასა.

რუს. იმეკელი.

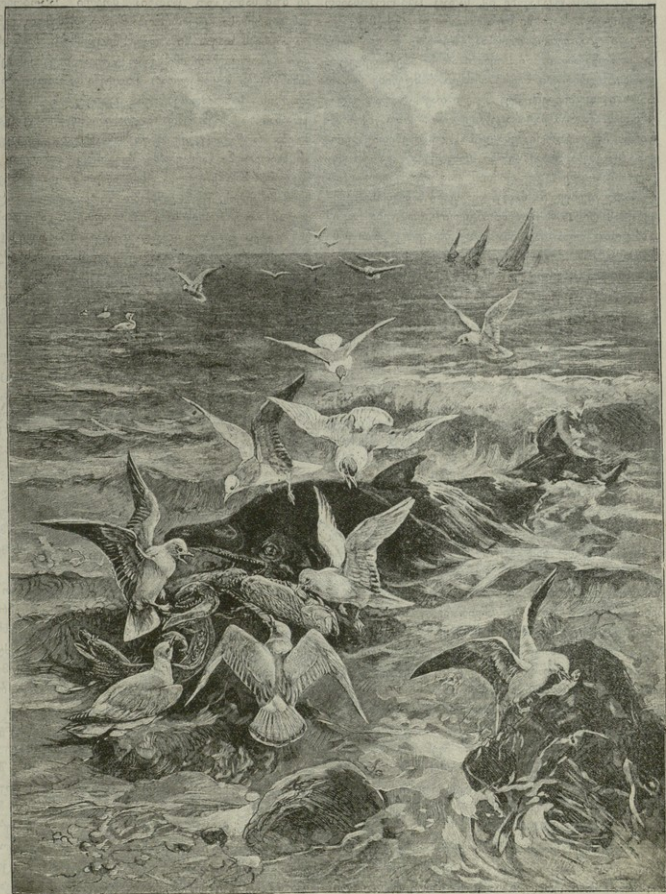

არაბთაა პატარძალი.

დეღუინი (ზღვის ღორი) და მისი სჭუმარო.

მღვის ღორი თითქმის ყველა ზღვაში შობი
პოვება. შავ ზღვაშიაც ბლომით არის იგი.
წყლის ზედაპირზე დაცურავს, წყლიდან მალ-
მალ ამოხტება ხოლმე. გარეგნობით თევზის
სრულ მსგავსებას წარმოადგენს. მაგრამ თევზი კი
არ არი: თევზთან მას არაერთი ნათესავეური კავში-
რი არ მოეპოვება. იგი ძუძუთიანთა გვირს ეკუთვ-
ნის ისე, როგორც ძაღლი, ღორი და სხვა ცხოვე-
ლები, კანი მისი თხელი და შიშველია: თევზით
ქერტლა როდი აქვს. უკანა ფეხები არა აქვს, წინა
ფეხები კი ფარულგებთ აქვს გადაქცეული. სუნთქვით
ისიც აღამიანივით სუნთქავს ფილტვებით, ამის ბრ-
ლია, რომ დიდხანს წყალში დაყოფა არ შეუძლია: უნდა
მალ-მალ ამოხტეს, თორემ წყალში სული შეუკუმ-
დება. კბილებს დელუინი არ იცვლის. ამიტომ სარ-
ძვეე კბილები არა აქვს. აფსკა (დიადურაგმა) აღმაწ-
რათ აქვს მოთავსებული, ამიტომ ფილტვები გარ-
ძელებული აქვს. შეილებს იგი ცოცხლათ შობს. მათ

დელოფინი (ზღვის ლომი) და მისი სტუმრები.

რძით ზრდის. ძუძუ ორი აქვს და ორივე მოთავსებულია ტანის უკანაღზე იქ, სადაც კანი ორმოსავით ჩანენქილია... ზურგზე ზურგის ფარფლი აქვს. მუცელზე კანი ღია თეთრი ფერისაა, ზურგზე და გვერდებზე კი მომწვანოთ, იისფერათ არის აფერადებული. დელფინს კბილები ბევრი აქვს და რამდენიმე რიგით ჩაწყობილი; კბილებს შუა წყალი თავისუფლათ გვლი-გამოდის, მაგრამ პატარა ცხოველები: კობო, კობოს-ნაინრი, ჩვილ-ხორციანები და სხ., რომლებმაც დელფინი იცნებება, რაკი პირში მოხედებან, გარეთ ევლარ გამოატანენ. დელფინთან ერთი ფრინველა ფრიალ დახლოვებულია, როცა დელფინი საზრდას შეეცკევა, ამ დროს მას ის ფრინველი დააჯდება და იმ საზრდალთი თითონაც ისარგებლებს. ვინც ბათუმში ყოფილა, მას, უტკველია, ეს ფრინველიც ენახება. მას, მგანია, ბათუმელები ლორიხვას უწოდებენ.

შ ე ნ ი შ ვ ნ ე ბ ი.

შენი ცოტათი თუ ბევრათ ღრმით უკვირდება ჩვენ საზოგადოებრივ განვითარებას, ჩვენ საერთო ჭირს და ვარაშს, ამ ბოლო დროს ის უსათუოთ, სხვათა შორის, ერთ ფრიად სამწუხარო გარემოებას შეამჩნევდა. რასაკვირველია, წინეთაც არა სანატრელი ყოფილა ჩვენი მდგომარეობა; პირიქით, დასტარახიც ვიყავით. მაგრამ ჩვენ იმას ეცდილობთ, იმპრობოთ ენადგომოთ წელგებზე ფეხს, რომ რაიმე წარმატების ნიშანი დაგვეტყოს. მეორე მხრით, ვინ იტყვის, რომ ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრების პირობები არ შეცვლილან, არ განვითარებულან, წარმატების გზაზე არ დამდგარან; ვინ იტყვის, რომ ცხოვრების პირობების ახალ პროგრესულ ძალას არ დაუბერავს ჩვენ დროთა-ვითარების გამო დაუძლეურებულ საზოგადოებრივად. მაგრამ საქმე ის არის, რომ ჩვენ ერთობ მოუწმადებელი დაუხვდით ახალ ცხოვრების პირობებს. ჩვენთვის იყრა იმ დროს საქარო ახალი ცხოვრების ანაზის გაცნობა და ჩვენ კი იძულებული ვაჯხდით თვით ამ ცხოვრების-ს სიღრმეში გამოცდილ მებრძოლათ გამომდგარეყავით; თუ არა და პარდაპირ შთანთქმა მოგველოდა, დედა-მამის ზურგიდან აღვა და გაქარწყლებოდა.

დღეს ჩვენ თამამათ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ეს კრიტიკული დრო, ეს სამშინარი ხანა, სულ მთლათ თუ არა, მისი უდიდესი ნაწილი მაინც განვლილი გვაქვს. ბევრი შეცდომა მოგვივდა, ბევრი ცოდეა ჩავიღინეთ, იმიტომ მხოლოთ, რომ არ გვესმოდა იმის

მნიშვნელობა, რაც ჩვენ ვარშემო ხდებოდა. მაგრამ ეს ხომ საზოგადო კანონია მთელი კაცობრიობის განვითარებისა. კაცობრიობა მხოლოთ შემდეგ იგნებს და ავსებს თავის წინანდელ შეცდომებს. ჩვენ ახლა ვერ გამოუდგებით იმის გამოკვლევას, თუ რა მიზეზით აიხსნება ეს საყოველთაო მოვლენა და ჩაიკლმება თუ არა ის საზოგადოებრივი ცხოვრების საშუალო კანონათ. აქ ჩვენ უნდა მოვიხსენიოთ მეორე გარემოება, რომელიც, თუ ისეთ საყოველთაო მოვლენათ არ ჩაითვლება წარსულში, როგორც პირველი, არა ნაკლები მნიშვნელობა აქვს აწმყოში და უმეტესათ მერმისისათვის. ჩვენ ვამობთ ისტორიულ გამოცდილებათზე. თუ რომელსამე საზოგადოებას ანუ ხალხს წინ უდგია გვიანო დაახლოვებით იმ ნარჩოვ მდგომარეობა, რაც წინეთ გამოუვლია, მაშინ მის მეთაურთ შეუძლიათ იხელმძღვანელონ, რამდენათაც არსებული პირობები ხელს შეუწყობენ, წინანდელი გამოცდილებით ის რე იმოქმედონ, რომ ის შეცდომები, რომელთა თავიდან აცდენა შესაძლებელია, აღარ ჩაიღინონ. მაგრამ ამ გვარი გარემოება ხდება ძლიერ იშვიათთ: ერთი და იგივე ხალხი ძვირათ გამოცდის რამდენიმე ვერ ერთ და იმავე მდგომარეობას, ან მის მსგავს. ამისათვის ისტორიულ გამოცდილებას უფრო დიდი და უარესი მნიშვნელობა აქვს სხვა ხალხისათვის, რომელსაც ვერ არ ვაუვლია იმავე განვითარების მსგავსი ხანა. დღეს კვმშინარტებათ არის აღსარებული, რომ განვითარებული ერთი საზოგადოთ წარმოუდგენს განუვითარებულს სურათს მისი საკუთარი განვითარებისას. „ამიტომ რომელსაც ვერს შეუძლია და ამასთანავე ვაღლებულიცაა ისწავლოს მეორე ერთის ისტორიიდან“ (მარქსი).

როგორ ვისარგებლეთ ჩვენ ამ გარემოებით იმ დროს, როცა პირველათ ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრება ახალ გზას, ვაგეროპივლებას, დააღვა? სხვადა-სხვა გარემოებათა გამო, ჩვენთვის მაშინ შეუძლებელი იყრა დროის შესაფერათ და შეგებულთა მოქმედება. მაგრამ მას მერე ვაგელ საკმარისი დრო, რომ ჩვენ უფრო ღრმით ჩავეკრიბოდით ცხოვრების პირობებს, საფუძვლიანათ შეგვეწყველა ეს უკანასკნელი მით უფრო, რომ ის ისტორიული გამოცდილება, რომელზედაც ზვეთ ვლაპარაკობდით, მას შემდეგ კიდევ უფრო ნათლათ ვადაიშალა ჩვენ თვალწინ და ამიტომ საშუალებაც მოგველა საკმარისათ ჩავეკრიბოდით მას. მაშასადამე, ჩვენ ძალა-უნებურათ ვგებადება ხოლმე იგივე კითხვა: როგორ ვისარგებლობთ დღეს განვითარებულ ერთა ისტორიული გამოცდილებით? ჩვენ, რასაკვირველია, არ ვკისრულობთ ვაქრითი წერილში ამ კითხვის გამოკვლევას; ჩვენ გესურს მხოლოთ რამდენიმე შენიშვნების წარმოთქმა.

აეილოთ, მაკ. მწერლობა, რაც ყოველთგინ საზოგადოებრივი წარმატების ერთ უკეთეს გამოშვებულად ითვლება. ყოველად შეუძლებელია იმის უარს-ყოფა, რომ ჩენი მწერლობა ამ რამდენიმე წლის განმავლობაში არ წარმატებულყოფს. ამის უარს-ყოფა პირდაპირ დაბრმავების ნიშანი იქნებოდა. მაგრამ, სამწუხაროთ, უნდა აღვიაროთ, რომ ეს წარმატება თვით ჩენი საზოგადოებრივი ცხოვრების წარმატებასთან შედარებით ძლიერ უკან არის, რომ ჩვენ საზოგადოებრივ ცხოვრებამ გაასწრო ჩვენ ლიტერატურულ განვითარებას. აქედან პირდაპირ ის დასკვნა გამოდის, რომ ჩვენ ვერ ვისარგებლეთ ჩვენზე დაწინაურებულ და განვითარებულ ერთა ისტორიული გამოცდილებით. განვითარება ჩვენ ლიტერატურის უმეტეს ნაწილათ დაეტყო მხოლოდ იმაში, რომ მან შეითვისა დაწინაურებულ ერთა ლიტერატურის შედარებით უფრო უსარგებლო ნაწილი და ამასთანავე მისი აუცილებელი ნაკულსევენებანი. შეიძლება ეს უფრო ადვილიც იყო. და ამასთანავე უფრო დღის შესაფერის. საქმე ის არის, რომ ის, რაც ჩვენ შევითვისეთ და რა გზასაც დაედექით ამ უკანასკნელ დროს, ლიტერატურის მხრივ, ის განვითარებულ ერთა ლიტერატურაში მხოლოდ მგრამედელ ზენიშენს შეადგენს, თუ ასე შეიძლება ვთქვათ, დიდი ხნის განვითარების შედეგს, რომელიც სულ სხვა საფუძველზე აღორძინდა. მკითხველია უნდა იცოდეს, რომ, როცა ჩვენ თანამედროვე დაწინაურებულ ერთა ლიტერატურულ განვითარებაზე ვლაპარაკობთ, ჩვენ საწინა ვეაქვს მხოლოდ ის ხანა, რომელიც იწინება ბევრდეთი სიტყვის შემოღებას შემდეგ. თავის დასაწყისში ბევრდეთი სიტყვის დანიშნულება და მოხმარება სულ სხვა საფრმველზე იყო დამყარებული. ამ საქმეს მაშინ ვისიმე პირადი ინტერესი არ ჰქონდა სახეში; აქ მხოლოდ საზოგადო სარგებლობაზე იყო დაფუძნებული ყოველივე. როცა კაცი გებულობს პირველ შემკდავთა ისტორიას, იმათ გულწრფელ გატაცებას, რომ ბევრდეთი სიტყვის იარაღით იმათ შეუძლიათ დიდი სარგებლობის მოტანა საზოგადოებისათვის, ვიმეორებთ, როცა ყოველივე ამას გებულობს ადამიანი, მას არ შეუძლია გამოაუქმელი პატივისცემით არ აღიქვაროს მათ წინაშე. ჩვენ არ შევიდევართ იმის გარჩევაში, როგორც წარმოადგენა ჰქონდათ ბევრდეთი სიტყვის პოინერების ხალხის სარგებლობაზე, რაში ხედვენდენ ისინი მის ბედნიერებას; ჩვენთვის საინტერესოა მხოლოდ იმათი უნაგარო და გულწრფელი სამსახური და დეაწილი ამ კეთილშობილურ ასპარეზზე. ბევრდეთი სიტყვის, როგორც ერთ უძლიერეს იარაღს ხალხის წარმატებისას, ამ გვარ პირობებში

შეგძლოა მართლა რომ დიდი სამსახური გავწიო საზოგადოებრივი განვითარებისათვის. ეს ასეც მოხდა. ვინემ ვეროპის ლიტერატურაში თავს იჩენდა ახალი დროის საზოგადოებრივი წარმოების წესა—ყველაფრის ფულით დაფასება და ვახამვა, მიწმდის ამ ლიტერატურას უკვე განვლილი ჰქონდა ფრიათ საუკეთესო და ნაყოფიერი ხანა თავის განვითარებისა. ეს ხანა თავდება ვეროპაში საზოგადოთ მეტორამეტე საუკუნით. ამას შემდეგ, როცა კაპიტალისტური წეს-წყობლება გასაიკარი სისწრაფით გრცელდება საზოგადოებრივი ცხოვრების ყოველგვარ სფერაში, ყველა კუნჭულში, გასაკვირალი არ არის, რომ ლიტერატურასაც იგივე ბედი წვეოდა. წინანდელი შედარებით უნაგარო მოღვაწეობა ლიტერატურულ ასპარეზზე ადგილს უთმობს პიროვნული ინტერესებით აღჭურვილ შრომას, ადვილათ გამდიდრების სურვილს: ლიტერატურა ხდება საშუალებათ, რომ თავი იჩინოს კაცმა; ამიტომ აქ მყარდება იგივე კანონი, რაც მრეწველობაში, აღებ-მიცემობაში, ვაჭრობაში. ლიტერატურული შრომა იყიდება ისე, როგორც სხვა ყოველგვარი შრომა: უბრალო მუშის, ინჟინერის თუ მოხელეს. მაშასადამე, ლიტერატურაშიც იკითვენ უნდა გადაიაროს, იმ წოდებას უნდა ემსახუროს, რომლიდანაც უფრო მეტ სასყიდელს მიიღებს. ამას ჰქვია ლიტერატურის გათასხირება. მეორე მხრით, ეს მოცდენა შემთხვევით არ წარმოადგარა: ის მკიდრათ არის შეკავშირებული ჩენი დროის მატერიალური წარმოების პირობებთან. ჩვენ დროში ყველაფრის ყიდვა შეიძლება ფულით; ადამიანის პატრონებაც კი ფულით ფასდება; მაშ, აზრის გაყიდვაც შესაძლებელია, მით უფრო, რომ მყიდველისათვის ეს ძლიერ სასარგებლოც გამოდგება, ვინემ რაიმე ნიეთი.

მაგრამ საბედნიეროთ, ლიტერატურას აქვს სხვა სფერასთან შედარებით, ერთი მეტათ კარგი და ამასთანავე კეთილშობილური მხარე. ეს თავის თავის მხილება, ყოველგვარი გამათასხირებელი მიზართულიების შეუზღუდლებით კაცება და მისი სასტიკი დენა. შეგწნავთ, რომ ეს თვით ჰეშმარტების თეინებას შეადგენს, და რადგან მწერლობა ინსტიტუტურათ ჰეშმარტების გამოძიებას ელტვის, ამიტომაც სულ ვერ აღმოიფხვრება მასში ეს კეთილშობილური თვისება, რომელიც მუდამ აცხოველებს, ახალისებს და ახალ სულს ბერავს მწერლობას. მეორე მხრით ვეროპის მწერლობას, როგორც ვიცით, ჰქონდა სახელოვანი წარსული უნაგარო მოღვაწეობისა და ნამდვილი მეცნიერებისათვის მომზადებული ნიადაგი. ამ მიზეზებმა სრულიად დაიხსნეს ვეროპის ლიტერატურა იმ გათასხირებიდან, რომელიც ჩვენ ზვეით მოვისხენით.

ამ მხრით უფრო სამწუხარო და ცუდ პირობებში იმყოფებიან ის ერნი, რომელნიც შედარებით გვიან გამოვიდნენ მსოფლიო ასპარეზზე: იმათთვის უფრო ადვილი იყო ახალი ცხოვრების გარეგანი მხრის და მისი ნაკლულევენებათა შეთვისება, ვინამ მისი შინაგან ღირსებათა. ერთი ამ ერთგვანი ჩვენს ვართ. ჩვენ უკვე ზევით წარმოვთქვით ის აზრი, რომ საზოგადოთ ჩვენ ვერ ვისარგებლოთ განვითარებულ ერთა ისტორიული გამოცდილებით, როცა პირველათ შეინძრა ჩვენი პატრიარქალუ-ბატონ-ყმური ცხოვრება ახალ ცხოვრებასთან დაჯახებით. ეს ითქმის, რასაკვირველია, ყველაზე უფრო ლიტერატურაზე. მაგრამ ერთმა გარემომებამ ისნა მაშინდელი ჩვენი მწერლობა (ორომოც-და-ათიანი და სამოციანი წლები გვაქვს ჩვენ აქ უმეტესად სახეზე); ჩვენ ვამბობთ იმ გარემოებაზე, რომ მაშინ ჩვენში საზოგადოებას სრულებით შეგნებული არ ჰქონდა, თუ არსებობისათვის ბრძოლაში რა გამოსადეგი იარაღი იყო ბეჭდვითი სიტყვა ანუ მწერლობა. ამ მხრით, ჩვენი აწინდელი მწერლობის პიონერების ღვაწლი სწორეთ კეთილშობილურათ ჩაითვლება. მაგრამ ადერ გავიდა რამდენიმე ხანი, ჩვენ მწერლობას ჯერ კიდევ ვერ მოესწრა, რომ რამდენიმეთ მაინც შესწავლებია თავის მაღალი და კეთილშობილური დანიშნულება, და მასში თავი იჩინა პირდაპირ ქვენა პიროვნულ ინტერესებისთვის სამსახურმა. ჩვენი მწერლობა რომ რამდენიმეთ განვითარებული და მომზადებული შეხვედროდა ამ სენს, როგორც, მაგ., ევროპაში, მაშინ ამაში საშიშარი არაფერი იქნებოდა, მაშინ ამნაირი წერილმანი გარემოებანი ვერ შეხუთავდნენ მას.

დღეს კი მწერლობა ჩვენში (აღვლეთობრივი რუსული მწერლობაც გვაქვს ჩვენ აქ სახეში) ყოველგვარ ღონისძიებას ხმარობს, რომ-რაიმე ნაირათ გვერდი აუაროს ყოველსავე საზოგადო საქმეს და მართო კერძო პირების ინტერესებს ემსახუროს; დღეს ჩვენში მწერლობას პატივსაცემი იმდენათ, რამდენათაც ის კუჭის მოთხოვნილებას აკმაყოფილებს. ერთი მხრით, ამნაირი ნიღბ ჩამოფარებული მწერლები სწორეთ რომ საბრალონი არიან, რადგანაც იმათი შრომა ამ ასპარეზზე დიდ სასყიდლს ვერ მოიპოვებს. მაგრამ, მეორე მხრით, იმავე დროს, არ შეგვიძლია არ დავგმოთ ამნაირი მიმართულება ჩვენი მწერლობისა, რადგანაც ამის გამო ეს უსანასკნელი, რომელიც ჯერ კიდევ მკვიდრ მცნებულ ნიღბაზე არ დამყარებულა და საქმარის ნიღბაც არ მოუპოვებია ხალხში, ბევრი დაკარგავს და მისი დასაკლისი კი ყველაზე უფრო ჩვენი საზოგადოების დასკლის შუაგულს.

ეს საზოგადო შენიშვნა. რაც შეეხება კერძო მოვლენათა, არ შეგვიძლია აქ პირველი ალაგი არ

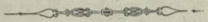
დაუთმოთ ბ. გრ. ყიფშიძის წერილს, რომელიც ბ. კ. კვიციანიმ „კუჭის რწმენის“ სახელით მონათლა. ჩვენი მხრით კი ვოლტერის დაუფიწყარ სიტყვებს განვიმეორებთ მასზე: „en voilà justement comme on écrit l'histoire“!

ამ ვაშთ ჩვენ წინ დღეს კიდევ ერთი რუსული გამოცემა, რომელიც არ ვიცით სწორეთ, რომელ მწერლობას ვაყუთნოთ: რუსულს, სომხულს, ისრულს თუ ქართულს; ეს რაღაც „ინტერნაციონალური“ გამოცემა უნდა იყოს. ხუმრობა არ გეკანოს, მითხელო! ჩვენ ვამბობთ „Кавказская Жизнь“-ზე ანუ „Художественно-Литературный Сборник“-ზე, რომლის გამოცემა დროგამოშვებით ბ. შ. ე. დღეიდელს გარწმუნახავს, მკითხველი მიხებდეს, რომ ამ გვარ გამოცემის შესახებ ლაპარაკი ერთობ საძნელოა. ყოველ შემთხვევაში ჩვენ შეგვიძლია ორი კითხვა დავუყენოთ: 1) რაშიმ მდგომარეობს მიზანი ამ გამოცემისა და 2) რამდენათ ის ამართლებს შინაარსის მხრით თავის სახელწოდებას. პირდაპირ პასუხს პირველ კითხვაზე თქვენ ტყუილათ მონახვით ამ კრებულის პირველ წიგნში. მართლა, რთ ხელმძღვანელობდა ბ. შ. ყიფშიძე, როცა ამ კრებულის გამოცემა განიზრახა ყოველ შემთხვევაში ამ კითხვის პასუხი მაინც თვის „Кавказская Жизнь“-ში უნდა ეცხობოთ, მის გატყუება და შინაგან ხასიათში. ჩვენი აზრით, ამ კრებულის მიზანი უფრო მის გატყუება ხასიათში გამოიხატება ვინამ შინაგანში; სწორეთ აქ უნდა ეცხობოთ მის მოვლინების მიზანი. ეს არის იმ მიმართულების ნაყოფი, რომელიც ამ უკანასკნელ დროს ჩვენში მკველდრდება, როგორც ცხოვრებაში, ისე თვით მწერლობაშიაც.

რაც შეეხება „Кавк. Жизнь“-ის შინაგან მხარეს მის შინაარსს, თუ რამდენათ შეესაბამება ეს უკანასკნელი თავის სათაურს, რამდენათ და როგორ გვხატავს ის კავკასიის ცხოვრებას,—ყველა ამაზე უფრო ჯობესი იქნება, რომ სულ არ ჩამოვადლოთ ლაპარაკი და მართლაც, რომელ მხარეს კავკასიის ცხოვრებისა რომელ კითხვას საზოგადოებრივი ხასიათისა ეხება და ვიხსენის თავისი წერილებით „Кавк. жизнь“-ი? არ იქნება, არა ვითარბი მხარე ჩვენი ცხოვრებისა, არავითარ კითხვა ჩვენში არ საქირაობს სინათლის მოვენებას? რასაკვირველია, რომ ეს ასე არ არის. სამწუხაროთ, ბ. შ. დღეიდელის კრებული ამ მხრივ ყოველთ უფრო რასმეს წარმოადგენს, თუ ამასთანავე ათასგვარ დაუკონოს არა. სამწუხაროა ის არის აქ უმეტესათ, რომ წინეთ თუ ამნარი საქმეს მოჰკიდებდა ვინმე ხელის ამას უფრო მძიმეთ, უფრო სერიოზულათ გვეყარობოდა. იმისთვის საქირაო იყო შესაფერი მკვიდრი რუსული მომზადება თანამედროვე მცნებების მ

ხედით. დღეს კი ამ გვარ შრომისათვის უმეტესო-
ბა ყოველგვარ მომზადებას პირდაპირ უა სა ჰყოფს.
ამს წინეთ, სრულიად შემთხვევით, ჩვენ წავატყდით
ერთ საუცხოვო „პროექტს“, რომელსაც შემდეგი სა-
თური ჰქონდა: „Общество для изучения древностей
пушкинских“. ყოველივე კეთილი აზრი და დანიშნუ-
ლება, შესაძლებელია, ჩემო მკითხველო, რამ და-
მზინჯდეს და სისაძაღვს დაემგანოს. სწორეთ ესე-
ვე უნდა ეთქვათ ამ „პროექტზედაც“. ჩვენ კარ-
გათ გვესმის, თუ რა მნიშვნელობა აქვს ჩვენი ის-
ტორიული წარსულის ნაშთა შესწავლას, მაგრამ
ამისთვის ყველაზე უწინარეს აუცილებლათ საქირო-
ნი არიან მეცნიერებით და გამოაცდილებით შეიარა-
ღებულნი პირნი. დასახლებული „პროექტი“ კი აშ-
კაით მოწმობს, რომ მისი შემდგენლნი ყოველსა-
ვე ამს მოკლებული არიან. იმათი აზრით, მაკ., საქმა-
რისია ისტორიული საზოგადოების შესადგენათ დაღ-
ვენილი საწევრო გადასახადის შეტანა: ეს სასტიკი
შეცდომაა, თუ კიდევ მეტი არა. არა ამ ფრიად სა-
სარგებლო საქმისათვის საქირონი არიან მეცნიე-
რულათ მომზადებული და განვითარებული პირნი,
რომელნიც ჩვენში, თუმცა იშვიათათ, მაგრამ რამდენ-
იმე მაინც კი უნდა მოიძებნებოდეს.

ფ. მს:რასკი.

სახელმწირო გასართობი

(საზესულა სიზმრება).

Казаки на северъ держитъ путь,
Казаки не хотятъ отдохнуть...

Пушкинъ.

I

ს რ ვიცე, შენზე როგორ მოქმედობს, ჩემო
მკითხველო, ეს ზაფხულის სიცხე და მე კი
უნდა გამოგიტყდეს, სულ თავგზა ამერია. აბა,
ხომ კარგათ ვახსენებ, ჯერ მისი რა იყო, მისი, და
ახლა ამ თბათივმ სულ ბოლო მომიღო! ყოველი
მხრიდან სიცხე, შიგნიდან და გარედან. მერე არც
წამალი აქვს, ეს არის უბედურება! ამას არც „ნა-
რუნდოე“ შეგლის და არც „ენოტერენოე!“ ჩემ გარ-
შემო მტვერია, ტალახი, ქუქუნი... აი, ახლა კი სწო-
რეთ მეჯრა, რომ ადამიანი — ევას გარდა! — მართლა
ტალახისაგანა ყოფილა შექმნილი; რომ მეც ტალა-
ხისაგან ვარ, რომ, აი, ცხენიც, ვინც გარს მხვევიან...
სულ, სულ ტალახისაგან არიან. ერთი სიტყვით, საი-

თაც შენ ბედნიერ თვალს მოაგლებ, ტალახია და ტა-
ლახი! მოდი ახლა და ამ „ატმოსფერაში“ სული ნუ
ამოვიგე! მაგრამ, ჰეი, მე სული ღრმით მიღვია, მიღ-
ვია კი არა, უნდა მედვას, ასე მაქვს ნაბძანები! ტა-
ლახი, დიად, ტალახი... მეც ეწვივარ ამ ყელთამდე
ტალახში და ვფიქრობ, ვოცნებობ... მაგრამ რომ
აღარ მახსოვს, რაზე ვფიქრობ! ეს სულ სიციხის ბრა-
ლია, გეფიცები ჩემთა შვილთა ხილულთა და არა
ხილულთა! ჰო, მოვიგონე: ვფიქრობ... იდეალზე,
სწორეთ იდეალზე ვფიქრობ! მაგრამ აქ რალაც ვენ-
დღაროზუმენიე“ უნდა იყოს: იდეალი მომავლისააო,
მე კი ეს ზებრი ფიქრი სულ უკან-უკან წარსულში
მიმათრევს. კაა ხანი კია, რაც იდეალზე აღარ მი-
ფიქრია, ყმაწვილობას აქეთ! „დრონი წარვიდენ, თა-
ნა წარიდეს“... ახლა სულ სხვა დროა: გამახსენდება
თუ არა იდეალი, მაშინათვე ჩამთვლემს, ჩამთვლემს
და ვიწყებ ზმანებას. სიზმარი თუ? სწორეთ საოცა-
რია! მოვხუჯე თუ არა თვალსა და მაშინვე სიზმარე-
ში მომესვენინ! ვინ მე და ვინ სიზმარი! ყველა ამს
ძიხდა, ფიზიული კაცია, თითონ ხომ არა ძინავს
და არა, ყარყუმთ არის გადაქცეულიო, მაგრამ სხვებ-
საც კორტიეთ დაჰკივის და ძილს უფრთხობსო. მაკ-
რამ ახლა, ახლა დავიწყებ თუ არა ფიქრსა და ჩამთე-
ლემს, ჩამთვლემს თუ არა და მაშინვე „ის“ დამე-
სიზმრება, „ის“. სად იყო წინათ სიზმარი? ისე გავა-
თენებდი, გვერდს არ ვიცლიდი, თორემ თუ არა
გვერათ, ჰკითხეთ... მაგრამ მაშინ ხომ არც „ის“
იყო! ახლა სულ სხვაა, ახლა სულ „ის“ მესიზმრება!
ღმერთმა კარგი მოგცეს, ბარემ კარგ სიზმარს მე ვხე-
დადე, მაგრამ სიზმარი მაინც სიზმარია, ნამდვილს
მხოლოთ ისე წაგაგეს,

ვითა მწუხრი განთიადსა.

ეს მართალია, მაგრამ ახლა შენა გკითხავ:
თუ არ სიზმრით, მაშ რით დასტუტეს
უიმედო სიყვარული?

ოოოჲ.. სიყვარული, „მისი“ სიყვარული! რა
რიგ მიყვარდა! „ორმოც ათას ძმას*“, „ორმოც ათას
საყვარელს“***) არ შეუძლია ისეთი სიყვარული, რო-
გორც მე „ის“ მიყვარდა! მაგრამ შევარჯხენია ღმერთ-
მა სოფლის უკუღმართობა!

ამაო ამა სოფელმა,
მუხთაომა დაუნდობელმა,
ესრეთა მქმნა მომტირალი
ურწმუნო დასაგმობელმა.

*) ის. ჭამლეტ. თარგ. თ. ი. შანაბლისა.

**) ის. ნ. ნიგოლაძის ნაწერება.

თელი რომ მიძღვნა, მომართვა,
შემუხრა, ისე წაპაოთვა,
მისგან დამსვა ცარიელი
დასანთქე-დასამზობელმა.

II

მაგრამ... მაგრამ სიციხი კი მაინც ძალიან ცხე-
ლა! ამ სიციხეში განა მარტო მე შემაწუხა? ყველას
ენა მოგვაკენებინა, ყველანი დაგვაშურჯა. ჩემს თავ-
სა ეჩიოდი და ჩემ მეგობრებს უარესი დავმართათ,
სხედან ჩუმთ, კინიტი ვერ დაუძრავთ, ენა არ ემო-
რჩილებათ და ისე მომჩერებოდნენ, თითქო ეს სიციხე
მარტო ჩემთვის იყოს მიოვლენილი! არ ეცი, რისა
გერცხენენია და ერთმანეთს კი ხმას ველარა ვცემთ,
ერთმანეთს თვალს ვარიდებთ. ესხედვართ დაბნელე-
ბულ ოთახში, წიაღსა შინა წყვილიდისასა და ველუ-
მარებთ.

ჩვენთვის მზე არ ანათებს
შავ-ბნელათ გვეჩვენება.

მართლა-და ჩვენთვის არც ძილია და არც მო-
სვენება. რაღაცა გეტანჯავს, არ გეასვენებს, რაღაც
გვინდა, ხოლო რა არის ეს „რაღაც“, ვერც მე და
ვერც ჩვენ ვერ მივგვივინა.

აი, სწორეთ ამ მდგომარეობებში ე-ყავით გუშ-
ნაც. ტუინი აღარ მუშაობდა,—ან კი რას გვიშველი-
და!—სეინილის ტუბილათ ეძინა,—ვერავფერი ფრთხი-
ლი ყარაულისა, თუ თქვენც იტყვი!—ჩვენ უძრავთ
ვისხედით სავარძელში დალაღულ-დაქანცულლები და
ეთელემდით. სადილის ჟამსა მოაწია. ჩვენი მსახური
ლანდიეთი გაჩნდა ოთახში, მაგრამ არც საქმლის სუ-
ნი და არც თევზის ხმაურობა არ ისმოდა. იგი ჩუ-
მათ მოგვიასხლიცდა და თითო უშველემდელი წიწინი
გადავიწმალა მუზღზე.

—სტიროდეთ, შიშშილობა მოდის.—გეთხრა
მან და გაქტრა.

დახედეთ წიწინის სათაურს და გულდაწყვეტი-
ლებმა ერთ ხმათ შეებღავლეთ:

„დაქარგული სამოთხე“, „დაქარგული სამოთხე!“
უკედლო თხზულებავ უკედლი მილტრანისა, რათ
მოგვიზამე სიცოცხლე?!

ესხედვართ და ტხედვთ, რომ სამოთხეში უკვე
შემოსულა „ოქროს ვალიუტა“—ყველანი ოქროში
სხედან, ოქროთი კოკობენ. სამოთხეს გარს არტყა
ბროლის კედელი და ყველაფერი ჩანს. შუა სამოთ-
ხეში დვას შეწინიერი, თვალ-მარგალიტით მოჭედილი
ტახტი; შიგა ზის სპარსეთის და სრულიად აზიის მბრძა-
ნებელი ალა-მანხმად-ხანი. პატივი და დიდება, სახლი
და საქმელი, ორივე საქმათ მოუპოვებია მას. ყვე-

ლანი მოწინებით და მოკრძალებით ეცდებოდნენ ტხე-
რება შენ!—უგალობენ სამოთხის მცხოვრებნი და
ისიც ნეტარებს. მე კი, ჩვენ კი ამას მხოლოდ ბრო-
ლის კედელში ტხედვთ. ერთი ჩემი მეგობარი მი-
სლუგამა და ბროლის კედელს ერთა ლოკასს. შე-
მაწინა თუ არა, მოჰყვა ფიცს: მე ხომ იქ საქმე არა
მაქვს-რა, მხოლოდ ისე მიწოდდა გამეგო, რა გე-
მოსია კედელიო. ჩვენა ეცდილობთ, როგორმე
გადავიდეთ ამ ბროლის კედელზე, მაგრამ აკო-
ცებას ვერ ვახერხებთ, ფეხი გვისხლტება და ძირსა
ვცვივით. მე ცრემლი მდის, კირის ოფლის მსხმას,
შეტი აღარ შემიძლია...

წყველიმიც იყოს დღე იგი,
რა ჟამს გიბილ მე შენა!..

შევეკილე უფროთ და გამომივლიდა.
სიხმარი! ოხ, ჩემო მკითხველო, ღმერთმა ნუ
გაჩვენოს სიხმარი! იცი, რა არის სიხმარი? სიხმარი
ის არის, რომ რაც გვლანდება, ის გეშინება. და
სწუველოს ღმერთმა სიხმარი!..

III

წუხელის მიედეთ თუ არა ბალიშზე თავი დატყე-
დაე: მოდის და მოდის ჯარი... ალა-მანხმად-ხანთან
საბრძოლველათ... „დაქარგული სამოთხის“ დასა-
ბრუნებლათ. მოდის ლამაზათ რაზემებთ დაწყობილ,
ისე ძველებურათა, ჩვენებურათა,

მიმეფ ყალბით,
ლამაზ თაღონით,
მოართული და მშვენიერი...

პირველ რაზემათ თავის წინამძღოლთითურთ მო-
ლიან ქულაჯებიანი, ყურთმავლებიანი ცხენოსანი
ჯარი არა ჩანს, სულ „პეტრუტა“. გამებდობა, თავ-
განწირულებმა კაფით გამოინატება მათ თვალზეში.
ყველას შუბლზე „შევი დამდასავით ქართული ასო-
„მ“ აზით. მოდიან და მომიღვრიან: „სჯაობს სიცოცხ-
ლესა ნაძარხას, სიკვდილი სახელოვანიაო“. წინ მო-
უძღვის თითონ მევე და,—ოხ, საყიფველებავ!—ეს
მევე მე ვარ, მე! „მევე ვარ, მევე!“ არ ეცი კი
რომელი: „მევე ღირნი“, თუ „მევე დიმიტრი თავ-
დადებული“. მაგრამ ეს სულ ერთია. ხალხი დარწმუ-
ნებულია, ხალხსა სჯერა, რომ მე მისთვის თავ-
დადებულ ვარ. რა მე? სხებიც, სხებიც ყველანი
თავდადებულები არიან: ჩემი ძმები, სძმები, ცოლის
დები, ცოლები, ასისთავები, ათისთავები, მერკიშეები...
ისინიც, ისინიც ყველანი თავდადებულები არიან.

*) ის. მევე ღირნი. თარგ. იღ. ჭკუჭკუჭის და ფე-
მანხმადის.

ვაშა, ვაშა მძლეველ მეფეს!

იძახის ხალხი.

აი, იერიშზე მოვიტანეთ, ეობრძებით ლომებ-
ვით...

ცხენთა თქრიალი, შუბთა ტრიალი, ყურთაჯუთ
ბრიალი, მაყართ გრიალი.

აღა-მანმად-ხანი ვარბის! გამარჯვება ჩენა გერჩე-
ბა: „დაკარგული სამოთხე“ დაიბრუნეთ! გული სი-
აბით მიძებრეს, მიკანჯალეხს...

ძინი!... დაიწრიალა უეცრათ საათის ზარმა და
ამომვლიდა.

მიეხიბდ-მოვიხიბდე: არსად ჯარი, არსად მეფე!
მლოლთ ვილასიც ხმა ყურში ჩამძახის:

თუ არ სიზმრით, მაშ რით დასტყბეს
უიმედო სიყვარული?

IV

ოხ, სიზმარი, სიზმარი! რას არა ნახავს კაცი!
ვითომ ზე ნანსენი ვარ, ვითომ „სვეტერი პოლიუს-
ზე“ მივდივარ, ვითომ ამ გაყინულ პოლიუსზე ჩენი
მეღვლებური მღვიანებეი ცხვარებს და ხალხს ასამართ-
ლებს. ჩემი ბებერი იმპრესარიო წინ მიმიძღვის და
მამწვეებს. ნუ გეშინია, თვალი ჩემკენ გეკიროსო.
ეს ვესპელცია თაეიდან ბოლომდე სულ ჩემი იმ-
პრესარიოს საქმეა. მავრამ რა უცნაური სიზმარი!
მოდევართ „სვეტერი პოლიუსზე“ და თან მიგაქვს...
ოი ტომარა, აბა გამოიკანით, რა? „აკაკაზი“, „ნო-
რეე ოპოზრენიე“, „რედილისის ლისტოკი“, და
აქ სალათას ძილით მძინარე „იეგია“. თეთრი
აბრეშუმის ლენტე ჯვარედინათ აქვს ტომარებს
გადაღებულნი და ზედ მუწანე ასობით დაბეჭდილია:

Донось на гетмана-злодѣя.

მიეკრით და მივდივართ. გადავარეთ შებენი,
მღწარეები, ზღბენი. აი, „სვეტერი პოლიუსიც“, აი,
მღვიანებეის სახელიც.

შევიდა ჩემი ჩიჩრონე და ერთ წუთს შემდეგ
მეც შემიხმრა. შევედი და შევათრეე ტომარები. მოვი-
ხადე ქული და თაყვანი ვეცო.

- შენ ვინა ხარო?
- „ვაშ მილოსტრეი სლუვა“-მეთქი. *)
- შენი გვარო?
- ნანსენი გახლავართ-მეთქი.
- როგორ ნანსენიო?
- ისე, რომ ჩემს მეტე ამ საქმისთვის ჯერ აქ
აბრეშუმი და დეს გზა პირველათ მე გათავსე-
მეთქი.

— მერე რა გინდა, თქეო.

მეც დაეწეე ლექსათ:

ამაო ამა სოფელმა,
მუხთაღმა დაუნდობელმა,
თვალი რომ მიძღვნა, მომართვა,
შეშურდა ისე წამართვა...

— რაო, სოფელმა წავართვაო? — მკითხა მდივან-
ბებმა და წარბი შეიკრა.

— დაი-მეთქი, მოვახსენე.

— მერე როგორ შეუძლია სოფელს, რომ წა-
გართვასო, რა არის სოფელიო, ნება არა აქვს სო-
ფელს, რომ იყოსო, არ უნდა იყოს სოფელი, რო-
გო სოფელსაო..

დაეძმე მაშინვე, მოგეხეიე მუხლზე და რაც
„სოფელმა“ შემარჩინა, წლის ყელში ჩუმთ ჩაუღე.

— ეენაცვალე შენ სამართალს, ოღონდ სო-
ფელი ნუ იქნება, ბძანე, რომ არ იყოს სოფელი,
ე „თვალი რომ მომცა და წამართვა“, ოღონდ
ის კი დამიბრუნე, და ხომ მაინც შენი ყურ-მოჭრი-
ლი ყმა ვარ, როგორც გინდა მიმსახურე-მეთქი.

— მერე და თუ თითონ მოვცა, როგორღა წა-
გართვაო? — მკითხა.

— შეშურდა, ისე წამართვა, — მეთქი, მოვახსენე.

— რა ნება ჰქონდაო?

— არაფერი ნება არა ჰქონდა, მაგრამ ნებას
გილა კითხულობს, სოფელი ძალაობს და განა არ
მოგახსენებდა, ძალია აღმართსა ნახვს-მეთქი.

— მე ვასწავლი როგორც უნდა მოხენაო..

აქ ჩემმა ჩიჩრონემ თვალი მიყა.

— ავტე, შენი სამართლის კირიმე — მეთქი, სო-
ფელი ძალაობს, მე ხომ მიწასთან გამასწორა, მა-
გრამ შენც ბებერი გავინა-მეთქი. თორემ აი, ქალა-
დიც გახლავთ-მეთქი.

ამ დროს ჩემი იმპრესარიო ეცა ტომარებს, უნ-
დადა „მეშვესტენიე დოკაზატელსტეო“ წარმოედ-
ვინა, მაგრამ ორივე ტომარას სირცხვილის ცუცხლი
მოჰკიდებოდა და იწოდენ.

დაგრით „უდკაზატელსტეო“.

მღვიანებეი სუ კბილებს აკრაქუნებდა და პირი-
დან ცუცხლს აურქვევდა, თვალით როზხეს ეძებდა.

— კარგი წაღო, მე ვიცი და იმთაო! შენ შარ-
თალი ყოფილხარ, ის „თვალი“ შენიაო.

გამოებრუნდი და როგორც დაეხეე „მოვიდ-
ვართ მოვინარია“-მეთქი და უეცრათ თვალბეი კი
დაეჭყიტე, თურმე ესეც სიზმარი არ გამოდგა! მა-
რამ

თუ არ სიზმრით მაშ რით დასტყბეს
უიმედო სიყვარული?

ახამანა.

*) ისმინე გ. მ.—ღის „რქია“.

განცხადება

თფილისის სათავადაზნაურო სკოლისა.

1) მდგომარე წლის ენკენისთვისათვის თფილისის სათავადაზნაურო სასწავლებელში არის სულ ორმოცდა ხუთი ვაკანსია (45): პირველ განყოფილებაში—40 (7 და 8 წლის ყმაწვილებისათვის) და მეორე განყოფილებაში—5 (8 და 9 წლ. ყმაწვე.); დანარჩენ განყოფილებებში და პროგინანზიულ კლასებში არც ერთი თავისუფალი ადგილი არ არის.

2) 45 ვაკანსიიდან 42 არის დანიშნული გარედან მოსიარულეებისათვის და სამი არის საზოგადოების ნახევარ ხარჯზე.

3) ეინც საზოგადოების ნახევარ ხარჯზე იქნება მიღებული უნდა შემოიტანოს წელიწადში ათი თუმან-ნახევარი შემოსვლისთანავე და ნახევარი იანვარში.

გარედან მოსიარულეს გარდახდება წელიწადში სწავლის ფასი თორმეტი მანეთი: ექვსი ენკენისთვის და ექვსი იანვარში.

4) ეისაც სურს მიღებულ იქმნას საზოგადოების ნახევარ ხარჯზე, იმან უნდა წარმოადგინოს თხოვნასთან ერთად შემდეგი დოკუმენტები: ა) წლოვანების (ნათლობის) მოწმობა, ბ) სიღარიბის მოწმობა მამარის თავადაზნაურობის წინამძღოლისაგან, გ) მოწმობა თფილისის სათავადაზნაურო ბანკიდან, რომ იგი ირიცხება სტენებული ბანკის დამფუძნებელთა შორის, დ) ყვეაილის აკრის მოწმობა.

5) ეისაც გარედან მოსიარულეთ სურს შემოსვლა, მისთვის საჭიროა იგივე დოკუმენტები, გარდა დამფუძნებლობისა.

6) უყეთუ მთხოვენლთა რიცხვი აღემატება ვაკანსიების რიცხვს, იმ შემთხვევაში მსურველნი მიზეზულ იქმნებიან წილის ყრით. წილის ყრაში მონაწილეობას მიიღებენ მხოლოდ ისინი რომელნიც, წარმოადგენენ ყველა საჭირო დოკუმენტებს და ამასთანავე ეგზამენსაც დიქტერენ წლოვანების შესაფერ კლასისათვის.

7) ეინადგან პანსიონში შემომსვლელთათვის მცირეა ვაკანსიების რიცხვი და მსურველი კი ბეჭია, სკოლის გამეკოპიტეტი იმულებული იქნება დაითხოვოს ას პანსიონეკება, რომლებუკედაც წინა წლის ფულად დაწინაილი, იმისთვის რომ ადგილი დაუცალლოს ახლათ შემომსვლელებს. ამტომ სკოლას მთავრობა თხოვტ მოშობებს, რომელთაც სწულად არა აკეთ შემოტანილი სწავლადაზნადის ფასი, რომ უთყოთ შემოიტანონ პირველის ენკენისთვისათვის, რაც არის მათზე დაწინაილი, თორკე მათი შვილები უსათყოთ იქნებან დათხოვნილი პანსიონიდან.

8) შესაძლებელია სექტენბერში, მოწაფეების ხელ მეორე გამოცდას შემდეგ, კიდევ გაიხსნას რამდენიმე ვაკანსია იმათთვის, ეინც სრულ საკუთარ ხარჯზე ისურვებს პანსიონში შემოსვლას ან ნახევარ ხარჯზე. ეინც საკუთარ ხარჯზე შემოვა პანსიონში, იმან უნდა შემოიტანოს წელიწადში ოცი თუმანი—ათი შემოსვლისთანავე და ათი იანვარში.

9) თხოვნა უნდა შემოვიდეს სექტენბრის პირველ რიცხვამდის. ქალაქ გარეშე მცხოვრებთ თხოვნა უნდა გამოგზავნონ შემდეგი ადრესით: Въ Тифлисъ. Завѣдывающему Тифлисской Дворянской Школой, на Лабораторной ул. въ д. Гургинбегова.

10) სექტენბრის, 2, 3 და 4 რიცხვებში მოხდება მისაღები ეგზამენები და ხელ მეორე გამოცდა ზოგიერთ მოწაფეებისა, ხუთ სექტენბერს დაიწყება სწავლა.

დათხოვნილ იქმნებიან აგრეთვე ის პანსიონერებიც, რომელნიც სკოლაში მოსვლისთანავე არ წამოვიადგენენ მომავალ 18⁹⁶/₉₇ სასწავლო წლის ფულის ნახევარს.

განცხადების სა(გ-1)
საშობა